

Vánoční ohlédnutí

Jarmila Š.

Za oknem se pomalu snáší sněhové vločky. V kuchyni je příjemně teplo, voní to tady cukrovím a vanilkou. Vrátila jsem se ze sánkování z našeho vesnického kopce, kterému se říká Pružinčák. Asi proto, že na něm jsou menší a větší hrboly a muldy, které vás při neopatrném najetí dokáží ze sáněk i vyhodit. Mamka stojí u válu a tvoří vánoční cukroví. Co bylo na řadě? Asi linecká kolečka. Pekla vždy každý druh ze dvou dávek, asi osmnáct až dvaadvacet druhů. Na vánoční svátky k nám totiž postupně jezdila na návštěvu naše rodina, hlavně z mamčininy strany, měla pět sourozenců, čtyři sestry – Milada (říkalo se jí Míňa), Jiřina (Oža), Magda (Magdička) a bratr Jaromír (Jarek). Byl fotografem Ostravského večerníku, sportovní rubrika a mě jako malou holku brával někdy s sebou na focení do terénu a taky chytat ryby, hlavně pstruhy, což mě nesmírně bavilo. K strejdovi jsem vždy shlížela s velkým obdivem. Teta Oža bydlela ve velkém městě, její manžel - strejda Milan byl spisovatel a tak teta byla celý život v domácnosti. Sestry ji to, myslím, někdy záviděly. Teta Magdička byla z nich nejmladší, krásná, s postavou modelky, jezdila závodně na koni a zpívala s kapelou. Na mě působila naprosto geniálně. Nejraději jsem však měla tetu Míňu, bydlela od nás nedaleko ve městě, kam si mě často brala, neboť asi toužila po holčičce (naši se jednou bavili o tom, že potratila dvě holčičky, dvojčátka), měla dva kluky, mé bratrance, dá se říct, že jsem vedle nich vyrůstala, neboť můj bratr Petr (Petar) a sestra Hana (Hanka) byli o hodně starší než já. Naši si mě pořídili vzhledem k jejich věku dost pozdě, takže jsem potom stejně vyrůstala sama. Bratranec Jaromír (Jára), ten starší, byl tlustý, obrýlený kluk, kterého jsme s jeho mladším bráškou Liborem dost nesnášeli. Kazil nám naše hry, nesmírně miloval jídlo (doslova „žral“), byl celý takový neohrabaný a často na nás žaloval, za což jsme mu připravovali naše dětské pomsty. Moje maminka Jarmila (Jarka) byla ze svých sourozenců nejstarší. Bydleli jsme ve vilce na vesnici, měli velkou zahradu a domácí chovná zvířata, tak se rodinka sjížděla k nám. Mamka byla nesmírně pracovitá, kromě toho, že chodila do práce (kadeřnice), starala se o domácnost, zahradu, domácí zvířata i naše mazlíčky – psa Dinu a kočku Mindu, sezónně pomáhala u sedláků na poli, za což byla odměněna naturáliemi, jako jsou např. brambory, řepa nebo domácí kravské mléko (pro to jsem s konví chodila celou zimu), no a taky o nás, děti.

Každá teta při vánoční návštěvě nám přivezla krabici se vzorky svého cukroví a na oplátku si odvážela zase naše cukroví. Taky jsem se těšila na babičku Amálii (Malka), která již byla v důchodu a vánoce trávila na střídačku u jednoho ze svých dětí. Letos vyšla řada na nás, babička přijede. To bylo báječné. S babičkou Malkou byly pro mě Vánoce zvlášť bezvadné, protože babička měla pro mě vždy pochopení. Měla na mě čas, mohla jsem se jí svěřit se všemi svými starostmi, nápady i malými dětskými tajnostmi, četla mi pohádky a vyprávěla příběhy ze svého dětství. A takové babičky bývají.

„Sundej si ty promočené tepláky a dej je sušit ke kamnům“, zaznělo od stolu, aniž by se mamka otočila. Ano, tepláky, měli jsme hrubé tepláky na zimu, s kapsou na zadní straně (pak byly ještě tenké, ty se nosily v létě) a taky ručně pletenou dlouhou šálu, čepici s bambulí a rukavice palčáky. Na „neděli“ byly tyto pleteniny bílé, sváteční, do školy a ven byly barevné. Mamka uměla dobře plést, tak z nakoupené vlny dokázala vyplétat složité vzory, plastické i barevné, měla jsem nejraději ty zimní, byly takzvané „norské“. Tvořily je různé hvězdy, hvězdičky nebo sobi. Lyžařské kombinézy jsme neznali. Zimní obuv byla také specifická. Šedé nebo bílé galoše, zapínání buď s drukem na boku nebo uprostřed na zip. Ty lepší měly nahoře kolem kotníků kožešinku. Uvnitř byly teplé pruhované papuče s kovovou sponkou. Při vyzouvání se rozepnulý a zůstaly v galoších, na nohy se potom nazuly domácí přezůvky.

Prakticky vymyšlený systém. Později nastoupil super hit - „kordovanky“, předchůdkyně dnešních kozaček.

Převlečená do domácího oblečení, sněhem promočené věci se už sušily u kamen, jsem se pomalu přišourala k válu. Leželo tam příjemně vonící těsto, které bylo rozděleno na několik dílů, z kterých mamka postupně vždy vyválela placku, z které vykrajovala sklenicí na víno kolečka, která se kladla na hrubou moukou vysypaný plech. Koleček musel být sudý počet, neboť z dalších placek se sice také vykrajovala kolečka, ale do těch se ještě náprstkem na šití vykrajovala do středu malá kolečka. Po upečení a vychladnutí se kolečka slepovala domácí marmeládou, většinou z červeného rybízu. Na tuto fázi jsem čekala, neboť vykrajování náprstkem byla moje práce. „Mami, mohu si přinést formičkové karty?“ Ano, mohla jsem. Z posledního dílu těsta jsem si totiž mohla vyválet svoji placku, do které jsem vykrajovala obdélníčky – karty, do nichž se dalšími tvořítky vykrajovaly srdíčka (herce), píky, kára nebo kříže. Ty jsem neměla ráda, připomínaly mi kříže na hřbitově. Při slepování jsem vždy dbala, abych si karty slepila správnou marmeládou. Na herce a píky musí být marmeláda červená, kdežto na píky a kříže musí být tmavá, většinou borůvková. Karty jsem dobře znala, neboť můj bratranec Libor mě naučil hrát „Vojnu“, „Prší“, „Záchod“, „Bulku“ a také „Žolíky“. Libora jsem měla nejradši, byl o pár let starší než já, tím i zkušenější, chytřejší a byl z města. To já, malá holka z vesnice, jsem velice hodnotila.

Plechý se střídaly jeden za druhým v elektrické troubě (na tu dobu docela velká vymoženost). Ta pekla výborně. Měli jsme ještě jednu, tu, která byla součástí kuchyňských kamen, v kterých se topilo uhlím. Mamka tuto troubu neměla ráda, říkala, že peče nestejně a při větším žáru v kamnech mnohdy cukroví (a nejen to) připálila. A to potom bylo lamentování!

Na stole ležel sešit s černými tvrdými deskami, nahoře uprostřed zářil bílý štítek s úhledným nápisem „Cukroví“. Na něm bylo písmo ještě vystínováno, mamka tvrdila, že stínování bylo součástí předmětu psaní, když chodila ještě do základní školy. Tento sešit jsem dobře znala. Všechny recepty v něm byly napsány psacím písmem, a to redisperem, černým inkoustem. Bylo to písmo mé maminky, která si všechny recepty jako mladá slečna úhledně opsala od své maminky (babičky Malky). Každý recept byl napsán na samostatné stránce. Za nadpisy se skrývaly nesmírné dobroty - medové perníčky, linecké marmeládou slepované, vanilkové rohlíčky, kokosky, sněhové pusinky, čokoládové kuličky, pařížské tyčinky, zázvorky, kokosové přes strojek, ledovky tmavé a bílé (domácí čokoláda), oříškové hrušky, košíčky plněné krémem, myslivecké knoflíky, vosí úly, marcipánky, medvědí pracny a další. Na konci byly ještě dorty – budějovický, sachr, čokoládový, punčový, pařížský, domácí, levný, královský, ovocný dobrý (pro mě byly dobré všechny). „Jájinko, (jmenují se také Jarmila), přestaň už listovat v tom sešitku a najdi recept na vanilkové rohlíčky“, zavelela mamka. To už pro mě nebylo tak jednoduché cukroví, jako vykrajování lineckých. Dostala jsem kousek svého těsta, ten jsem vyválela do „hada“, který se pak nožem rozdělil na stejnoměrné malé špalíčky. Pak přišlo pro mě to nejhorší. Špalíček se dal na dlaň levé ruky a spolu s pravou rukou se malými pohyby dlaní vytvořil váleček, na obou kocích tenčí než uprostřed, ten se položil na vál a ohnul se do tvaru rohlíčku. Mamka měla rohlíčky všechny stejné, krásně vytvarované. Jeden jako druhý. Já měla rohlíčky tlusté nebo tenké, některý tvar ani rohlíček moc nepřipomínal. „To nevádí“, chlácholila mě mamka: „až je budeš péct tak dlouho jako já, taky je budeš mít stejné. Dáš si je zvlášť a budou tvoje. Uvidíš, že budou chutnat úplně stejně, jako ty moje,“ usmála se na mě a malá lokýnka černých vlasů ji sklouzla do čela. Lehkým pohybem ruky si vlasy upravila do původní polohy. Toto její gesto se mi hluboce vrylo do paměti. Mamka měla husté, vlnité a velmi lesklé vlasy a ta malá lokýnka ji „zlobila“ často. Její krásné vlasy po ní zdědil, no, kdo jiný, než můj bratr Petr, k velké zlosti mojí sestry a také mé, neboť, my holky, jsme zdědily vlasy po tatínkovi a ty byly světle hnědé a už vůbec ne husté, ani vlnité.

A najednou tady byl večer. Dopekly jsme vanilkové rohlíčky, obalily je všechny v míse s prosátým moučkovým cukrem, smíseným s vanilkovým cukrem a uložily do papírové krabice, vyložené bílými ubrousky. Na jednom víku se objevil nápis „linecké“ a na druhém „vanilkové rohlíčky.“ Krabice se uložily do spíže na horní regál, aby odradil všechny pokušitele od tajného ujídání. „Kdo bude jíst cukroví před Štědrým dnem,“ řekla mamka přísným hlasem: „tomu Ježíšek nic nepřinese.“ A to by bylo moc špatné. Já jsem to respektovala, neboť dárky jsem samozřejmě chtěla. Jestli to dodržovali i ostatní, to si nejsem jista. Dnes jsme s pečením skončily, pokračovat se bude za dva dny, to bude sobota a na pečení bude více času.

Za oknem se pomalu snáší sněhové vločky. V kuchyni je příjemně teplo, voní to tady cukrovím a vanilkou. Stojím u válu a pečú vánoční cukroví, právě jsou na řadě linecká kolečka. Přede mnou je otevřený sešit s černými deskami, který skrývá všechny recepty těchto dobrot. I já jsem si je opsala jako slečna ze sešitu od maminky, jen nápis „Cukroví“ na bílém štítku není vystínovaný a je napsán modrou propiskou. Recepty jsou ale stejné, nezměnily se. Jen cukroví už nepeču v tak velkém množství, jak pekla maminka pro nás a naši velkou rodinu.

Vedle mě stojí má malá holčička – také Jarmila (Lálina) a náprstkem vykrajuje maličká kolečka. Po očku ji pozoruji, jak je malá a jak je šikovná. I vanilkové rohlíčky má stejnoměrné a úhledné. Její bratr Tomáš (Tomík, později Tom) s námi společně nepekli. Byly jsme přece holky. On už ale ve čtvrté třídě napekl sám pro nás nový druh cukroví – makovky. Recept si přinesl od kamaráda ze školy, neboť mu makovky na školní vánoční besídce, kam děti nosily z domu vzorky napečeného cukroví, moc chutnaly. A tak si recept mohl sám dopsat do mého sešitku. A mě vytanuly v mysli vzpomínky na dětství, naši kuchyň, na maminku, která mě učila péct, na tatínka Jaroslava (Jaryn), který byl sice přísný, ale hodný, na bratra, sestru, na všechny tety, strejdy, babičku, bratrance, jak to v předvánočním čase u nás všude vonělo cukrovím a vanilkou. I má dcerka si jednou určitě recepty opíše ode mě do svého sešitku a vše se bude opakovat. Jen čas, místo a vše kolem bude zase jiné...